

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Ситняківська С. М., к. педаг. н.,
доцент кафедри

соціальної педагогіки та педагогічної майстерності,
Житомирський державний університет імені І. Франка

Останнє десятиліття характеризується стрімкими змінами у всіх сферах діяльності людства, у тому числі і в питаннях державотворення та системи підготовки сучасних фахівців освітніми навчальними закладами. Завдяки створенню Євросоюзу і вибору нашою державою інтеграційного вектора зовнішньополітичної діяльності в напрямку цього об'єднання європейських держав, створюються реальні умови для подальшого всебічного, ґрунтовного соціального, освітнього та наукового розвитку громадян української держави. Модернізація вищої освіти, що відбувається на сучасному етапі в нашій країні, пов'язана, у першу чергу, з якісним оновленням змісту освіти та забезпеченням її мультикультурного характеру з огляду на процеси, які спрямовані на інтеграцію трудового потенціалу України на європейські країни. Національна політика підготовки фахівців за період незалежності нашої держави зазнала значних позитивних змін, особливо стосовно рівня вивчення іноземних мов загалом та іноземних мов за фахом підготовки зокрема. Навчання іноземній мові й іноземною мовою стає невід'ємною складовою процесу формування сучасного фахівця на рівні спеціаліста і магістра. Про це свідчить і те, що показник рівня володіння іноземною мовою у більшості вищих навчальних закладів, у тому числі і в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, включено до кваліфікаційної характеристики випускника ВНЗ на рівні бакалавра, а спеціальною іноземною мовою (за фахом підготовки) – на рівні магістра. Доречно зазначити, що сучасна європейська мовна політика України також орієнтує громадян на багатомовність. Без вирішення цієї проблеми успішна інтеграція сучасного фахівця у ринок праці просто неможлива. Це стосується і майбутніх фахівців із соціальної педагогіки, адже знання декількох мов на професійній основі є надійною інвестицією в умовах ринкової економіки. Однак, якщо викладанню англійської мови загального вжитку у нашому вузі приділяється достатньо велика увага, то мова професійного спрямування, або білінгвальна підготовка, почала культивуватися лише нещодавно.

Однак, на сьогоднішній день впровадження білінгвального навчання у ВНЗ, попри очевидну актуальність, має серйозні проблеми. Вони стосуються різних сторін його впровадження у навчальний процес: насамперед відсутністю відповідного розробленого методичного забезпечення, браком часу, використанням лише традиційних методів навчання та невірного розуміння його цілей, а іноді і зневіри у його успішність і потрібність [1].

Насправді ж білінгвальне навчання може принести майбутньому фахівцю більше користі, ніж класичне, розвиваючи у студента різні професійні компетенції, які у майбутньому дадуть можливість конкурувати не лише на українському, а й на світовому ринку праці. Як зазначав Л. В. Щерба, "Порівнюючи принципово різні мови, ми знищуємо ілюзію, до якої нас привчає знання лише однієї мови, – ілюзію, ніби існують непорушні поняття, які є однаковими для усіх часів і для усіх народів. У результаті ми звільняємо думку з полону слова, з полону мови і надаємо їй виключно діалектичної науковості" [2]. У цьому, на його думку, величезне освітнє значення білінгвізму.

Оскільки білінгвальне навчання передбачає використання іноземної мови, то ефективними можна вважати усі відомі методи, які використовуються при вивченні іноземної мови загалом і передбачають системне оволодіння чотирма основними видами мовленнєвої діяльності:

- *читання та розуміння прочитаного* (адапованих та неадапованих науково-популярних джерел, лекційних матеріалів, навчальних посібників, підручників та наукових статей, тестів, засобів масової інформації, англійських текстів з Інтернет ресурсу, у тому числі програмних засобів використання англійських сайтів, анотування та реферування текстів);

- *слухання та розуміння почутого* (мова викладача під час лекцій, розуміння міжособистісного спілкування під час практичних занять, розуміння аудіо-інтернет конференцій, круглих столів, семінарів, автентичних аудіо-записів наукових фільмів, художніх фільмів соціально-педагогічного спрямування);

- *говоріння* (монологічне та діалогічне мовлення на заняттях, спілкування під час практики, виступи на конференціях з участю міжнародних науковців);

- *письмо* (ведення конспекту лекцій, виконання соціально-педагогічних завдань, написання анотацій до наукових статей, написання резюме щодо подальшого працевлаштування, оформлення наукових звітів при участі у грантах, написання доповідей, рефератів для участі у міжнародних студентських конференціях).

При цьому неабияке значення відводиться оволодінню навичками комплексного використання зазначених видів діяльності при роботі над перекладом наукової літератури за фахом, який також має свої граматичні, лексичні та стилістичні особливості.

Цілком зрозуміло, що у немовному вищому навчальному закладі з високим рівнем підготовки за всіма вищезазначеними видами мовленнєвої діяльності, білінгвальне навчання є можливим на старших курсах або в межах магістерської підготовки. При цьому важливе значення відіграє збалансоване використання традиційних та інноваційних методів навчання. Особливого значення при білінгвальному навчанні набуває особистісно-орієнтований підхід, який сприяє активізації творчого потенціалу та індивідуальних особливостей студентів.

Виходячи із зазначених чотирьох видів діяльності та форм організації навчального процесу при білінгвальному навчанні набуває великого значення зміст навчальних посібників та підручників, які, окрім матеріалів та завдань спрямованих на реалізацію усіх зазначених видів вивчення іноземної мови, повинні містити теоретичний матеріал, практичні та тестові завдання за спеціальним (фаховим) курсом. Навчальні матеріали підручників та посібників мають бути максимально унаочненими – повинні містити схеми, таблиці, діаграми, щоб за допомогою візуального сприйняття полегшити розуміння і усвідомлення соціально-педагогічних феноменів та вивчити фахову термінологію. У цих методичних матеріалах має бути викладена актуальність даної дисципліни англійською мовою, коротка історія та основні поняття теорії і техніки перекладу, особливості мови наукової літератури. Підручники та посібники, окрім словника соціально-педагогічного спрямування з перекладом на рідну мову, повинні містити теоретичну частину, у якій представлено особливості перекладу наукової літератури: граматичні та лексичні основи перекладу, поради з практики перекладу наукової літератури та правила використання словників і довідників. Ця теоретична частина посібника, як правило, відводиться студентам на самостійне опрацювання з метою полегшення подальшого осмисленого сприйняття основного матеріалу курсу. Основна частина підручника чи посібника повинна складатися з розгорнутого тексту лекцій, запитань для самоконтролю, тестових завдань для перевірки засвоєння матеріалу та практичних завдань, що стосуються заданої теми, викладених англійською мовою. Для підвищення ефективності слухового сприйняття та створення мовного середовища під час самостійної роботи, бажано забезпечувати навчальні посібники аудіодисками з відповідними навчальними матеріалами.

Отже, білінгвальне навчання – це необхідна складова сучасної системи навчання у ВНЗ, яка потребує вивчення і подальшої розробки з наукової та методичної точки зору. Варіантом її впровадження у навчальний процес у ВНЗ може бути організація вивчення спеціальних курсів білінгвальним методом. Його реалізація забезпечує свідоме ставлення магістра до професійної діяльності, розвиває світогляд, самосвідомість та самовідповідальність, розширює можливості адаптації майбутнього фахівця у різних соціальних, інформаційних, наукових реаліях сьогодення. Білінгвальне навчання дасть змогу випускникам простіше інтегруватися у сучасний ринок праці, вимоги якого постійно передбачають вільне володіння однією або декількома іноземними мовами за фахом. Серед перспектив розвитку білінгвального навчання у Житомирському державному університеті імені Івана Франка – організація міжнародних студентських науково-практичних конференцій, пошук грантової підтримки білінгвальної освіти соціальних педагогів, видання адаптованих підручників та посібників за фахом, впровадження практики обміну студентами із зарубіжних ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Моїсєєва Ф. А. Роль іноземної мови в загальній концепції підготовки сучасного фахівця. [Електронний ресурс] // Донецький державний університет економіки та торгівлі імені М. Туган-Барановського. – Режим доступу : <http://rusnauka.com/NIO/Philologia/moisjejeva.doc.htm>.
2. Шубин С. В. Мотивация овладения иностранным языком в условиях билингвального обучения в вузе : дис... канд. пед. наук / С. В. Шубин. – Великий Новгород, 2000. – 279 с.